

KRAMARICS TIBORNÉ – SZEKERES JÁNOSNÉ

Az iskolázottság területi különbségei Magyarországon

A társadalmi-gazdasági fejlettség egyik legfontosabb meghatározója az iskolázottsági és szakképzettségi szint alakulása. A megváltozott és folyamatosan formálódó gazdasági környezet, a munkaerőpiac egyre kvalifikáltabb munkaerő iránti igénye mind sürgetőbb változást kíván meg az oktatáspolitikától. Modernizálni kell az államnak a képzésekben való szerepvállalását. Az ismeretek folyamatos korszerűsítése, illetve növelése a tudásorientált társadalmak hatékony mozgatórugói. Magyarországnak még vannak e téren pótolni valói, ugyanakkor az elmúlt évtizedekben pozitív változás következett be: a végzettségi szintek emelkedtek.

Ez a tanulmány elsősorban a 2005. évi mikrocenzus és a megelőző népszámlálás vizsgálati lehetőségeire épül. Figyelembe veszi azokat a hosszabb távon érvényesülő törekvéseket, melyek a mai iskolázottsági szintek kialakulását lehetővé tették.

A költségvetés oktatási kiadásai

Az 1990-es évektől napjainkig a gazdasági struktúra átalakulásával összefüggésben változott a GDP nagysága, csökkenésének vagy növekedésének iránya. Az évtized elején – egészen 1994-ig – a megelőző évekhez képest visszaesés volt tapasztalható, majd lassú, tartós növekedési szakasz kezdődött. A kilencvenes évtized második felére jellemző gazdasági prosperitás évenként 5%-os GDP-növekedést produkált, s a tendencia a jelenlegi évtized elején is megmaradt.

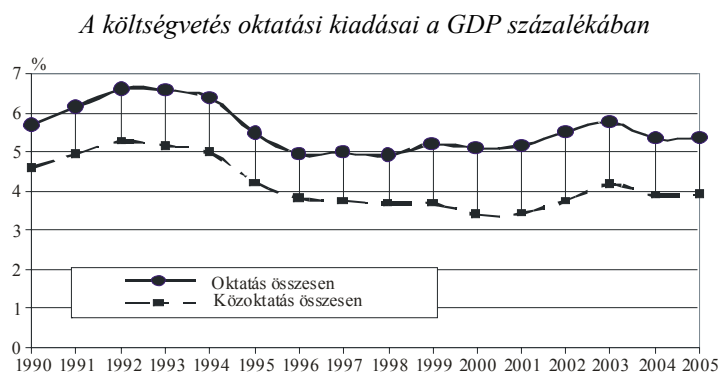
Széleskörűen elfogadott vélemény, hogy az iskolázottság mértéke és a szakképzettség színvonala olyan fejlettségi mérőszámok, melyek a gazdaság mindenkori teljesítőképességének alappilléreit jellemzik. Nemzetközi tapasztalat, hogy azoknak az országoknak sikerült jelentősebb gazdasági növekedést elérni, melyek hosszú távra fektettek be az oktatási infrastruktúrába, és megbecsülték a szellemi tőkét.

1990 és 2005 között az oktatási kiadások GDP-hez viszonyított aránya hullámzóan alakult: a kilencvenes évek elején emelkedett, majd jelentős csökkenés után néhány évig stagnált, 2002-től ismét emelkedni kezdett, s 2003-ban az 5,74%-os nagyságával ismét kiemelkedően magas volt. 2004 és 2005-ben az arány kicsit mérséklődött.

A közoktatás kiadásai a GDP oktatásra fordított részének jelentős hányadát tették ki, 1990-ben 80%-ot, az azt követő években pedig 65–75% között szóródtak. Minden száz forintból 14–19 a felsőfokú oktatásba került, a nagyobb hányad már inkább az oktatási törvény 1996-os módosítását követően. Ekkor a megfogalmazott kettős ágazati cél, vagyis a racionálisabban szervezett és jobb minőségű közoktatás az akkori intézményrendszer felülvizsgálatát és átszervezését tette szükségessé. A közoktatásra fordított kiadások fennmaradó hányada – évenként eltérő mértékben – elég tág határok között, 3–9 forint között szóródott, s ezt az egyéb oktatásra költötték.

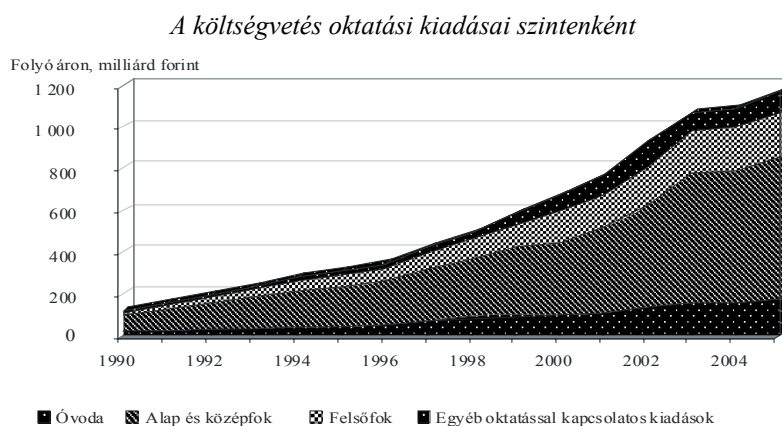
A költségvetés oktatási kiadásaiból a beruházások aránya 1990-ben még megközelítette a 10%-ot, később 5 és 7% között alakult.

1. ábra

A költségvetés oktatásra fordított kiadásai az elmúlt másfél évtizedben folyó áron jelentősen emelkedtek, ezen belül az alap- és középfokú oktatásra fordított összegek nőttek számottevően. A kiadások nagysága a gazdaság állapotától, az egyes korosztályok létszámától egyaránt függött. A 2005/2006-os tanévben összesen 2 millió 279 ezren részesültek az oktatás valamely formájában (óvodai nevelésben, iskolai rendszerű oktatásban, felsőfokú képzésben). Az óvodások számának az 1990-es évtized közepe óta tartó csökkenése megállt, azonban egy évtized alatt létszámuk így is közel ötödével csökkent. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok miatt az általános iskolások száma is jelentősen fogyott, egyúttal mérséklődött a pedagóguslétszám is, de az egy pedagógusra jutó 10 fő körüli tanulósám nemzetközi viszonylatban még mindig nagyon alacsonynak mondható.

2. ábra

Ezzel szemben a középfokú, nappali rendszerű oktatásban részt vevő tanulók száma és aránya tovább emelkedett. Ezen belül a legnépszerűbb iskolatípus a szakközépiskola volt. A felsőoktatásban az 1990/91-es tanévhez képest még ennél is jobban, 4-szeresére

nőtt a létszám, mely jelenleg 424 ezer körül alakul. A felsőoktatás múlt évtized közepétől való kiteljesedésében közrejátszottak az egyházi és alapítványi iskolák is, bár a hallgatók 86%-a jelenleg is állami intézményben tanul.

Iskolázottsági szintek nemenként és korcsoportonként

A 7 éves és idősebb népesség legmagasabb iskolai végzettsége

Az elmúlt másfél évtizedben hozott oktatáspolitikai intézkedések kedvező irányú változásokra vezettek a népesség iskolázottsági szintjeinek emelkedésében is. A 7 éves és idősebb népesség száma a mikroenzus idejére tovább csökkent a népszámláláshoz viszonyítva, de iskolázottsága a korosztályok átrendeződésével magasabb szintűvé vált.

1. táblázat

A 7 éves és idősebb népesség megoszlása legmagasabb iskolai végzettség szerint, 2005

Régiók	Létszám összesen, ezer fő	Általános iskolai, vagy alacsonyabb végzettségű	Középiskolai végzettségű			Egyetemi, főiskolai végzettségű	
			érettségi és szakmai oklevél nélkül	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettségivel	oklevél nélkül	oklevéllel
százalék							
Közép-Magyarország	2 659	31,2	5,2	14,2	27,5	3,5	18,3
Közép-Dunántúl	1 040	39,7	5,9	21,3	21,4	2,0	9,6
Nyugat-Dunántúl	938	37,9	5,5	21,2	23,4	2,2	9,8
Dél-Dunántúl	913	42,4	5,9	21,2	19,4	2,2	8,8
Észak-Magyarország	1 178	44,3	5,3	18,4	21,4	2,0	8,5
Észak-Alföld	1 425	45,7	5,8	18,7	18,5	2,2	8,9
Dél-Alföld	1 267	42,3	5,9	19,9	20,2	2,6	9,1
<i>Összesen</i>	<i>9 421</i>	<i>39,2</i>	<i>5,6</i>	<i>18,3</i>	<i>22,6</i>	<i>2,6</i>	<i>11,7</i>

A 2001-es népszámláláshoz képest minden régióban mérséklődött az általános iskolával vagy annál alacsonyabb végzettséggel rendelkezők népességben belüli aránya, ami részben a képzetlenebb idősebb népesség elhalálózásával, részben pedig a gyermekkorúak számának fokozatos csökkenésével függ össze. E végzettséggel rendelkezők aránya 2005-re 7,1%-kal csökkent, legnagyobb mértékben Dél-Alföldön, ahol a népszámlálás időpontjában még 50,2%-os volt. A legmagasabb arány az észak-alföldi régióban mérhető, s a csökkenés ellenére is magas maradt.

A középiskolai végzettségi szintek négy év alatt viszont minden régióban emelkedtek. Nagyobb különbségek az érettségizettek és a szakmai oklevéllel rendelkezők tekintetében figyelhetők meg. A középiskolai érettségivel rendelkezők hányada Közép-Magyarországon a legmagasabb, ezt a Nyugat-Dunántúlon élő 7 évesnél idősebb népesség részesedése követte. A népszámlálás óta ez utóbbi végzettségűek aránya Nyugat-Dunántúlon

emelkedett a legjobban. Tovább nőtt az érettségi nélkül szakmai oklevelet szerettek aránya is, mely a Dél-Dunántúlon volt a legnagyobb mértékű.

A legtöbb diplomás Közép-Magyarországon élt a mikrocenzus idején, részesedésük 18,3%, amely majd kétszerese a többi régióban tapasztalható aránynak. A diplomások és középfokú végzettségűek aránya jellemzően a felsőoktatási hagyományokkal rendelkező megyékben magasabb. A korábbi, nagyobb végzettségbeli eltérések azonban az utóbbi időben mérséklődtek, és az arányok közeledtek egymáshoz.

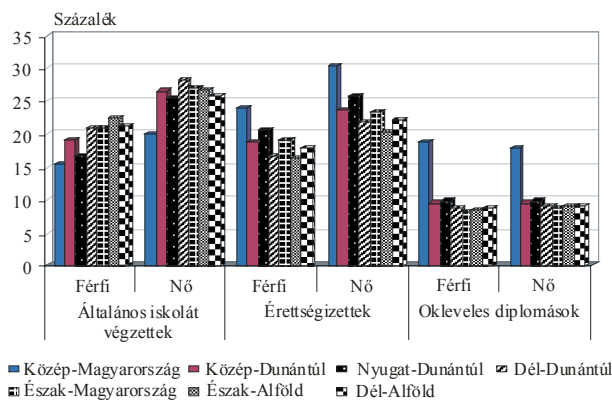
Nemenként összességében megállapítható, hogy a női népesség körében nagyobb a magasabb szintű iskolai végzettséggel rendelkezők aránya. Jellemző eltérés a két nem között az általános iskolai végzettségűek és a szakmai oklevéllel rendelkezők között van. Szakmai oklevele viszont a férfiak nagyobb részének volt, tehát a szakmaszerzés motivációja korábban az ő körükben volt gyakoribb, és jelenleg is az.

Ezek a megállapítások régióként is jellemzőek, de a népesség végzettség szerinti összetételét alapvetően befolyásolja az, hogy az ország mely részén él, milyen gazdasági, szociális, kulturális körülmények alakították életét, hogyan kerültek át generációkon keresztül a tradicionális iskolázottsági szokásjogok.

A megfigyelt korú női népesség negyede, a férfiak ötöde rendelkezik érettségi bizonyítvánnyal. A nők körében jellemző országos arányt a közép-magyarországi adat 5,9, a nyugat-dunántúli 0,9 százalékponttal haladta meg, a többi régió mutatószáma pedig az átlag alatt maradt. Mindkét nem esetében az észak-alföldi részarányok a legalacsonyabbak, amelyeknél a Közép-Magyarországra jellemző mutatók másfélszer magasabbak.

3. ábra

A különböző iskolai végzettséggel rendelkezők aránya a 7 éves és idősebb népéségen belül, régióként és nemenként, 2005

Megjegyzés: az adatok a legmagasabb befejezett képzettséget mutatják.

Egyetemi, főiskolai diplomával közel hasonló arányban rendelkezik mindkét nem, vagyis az ennél alacsonyabb végzettségi szintekre jellemző differenciák itt csökkennek. A diplomás nők részaránya minden vidéki régióban azonos a férfiakéval, vagy magasabb annál, de Közép-Magyarországon fordított a helyzet. A diplomásoknak a vizsgált népéségen belüli aránya mindkét nem esetében Észak-Magyarországon volt a legalacsonyabb.

Adott iskolázottsági szint korcsoportonkénti összetétele a különböző régiókban hasonló jellemzőket mutat, bár magában hordozza azokat a különbségeket, melyek a gazdasági és társadalmi változások következtében eltérően predesztinálták az egyes korosztályokat a különböző tudásszintek megszerzésére. Általános iskolai végzettséggel a 20–39 évesek körében szinte már mindenki rendelkezett. Az idősebb korosztályok esetében ezek az arányszámok alacsonyabbak.

A középiskolai végzettségük arányának korcsoportonkénti és régiókénti alakulásában már sokkal nagyobb különbségek figyelhetők meg. Mind a férfiak, mind a nők esetében a 20–24 évesek korosztályában volt a legmagasabb az érettségivel rendelkezők hányada, egészen a 35 éves korúakig magas volt az arány. 45 és 55 év között szintén jelentős a részesedés, 11,1%. Az érettségizett 20–24 évesek korosztályában számottevő az észak-magyarországi és a közép-dunántúli férfiak magas aránya, az előbbiben 16,4, az utóbbiban 14,6% volt az összes érettségizetten belüli részesedésük. Az ezt követő korosztályban a dél-dunántúli férfiak részesedése magasabb volt az átlagnál, az 50–54 évesek körében pedig az észak-magyarországi nők aránya haladta meg a régiós átlagot.

A 25 évesnél idősebb korosztályokban döntően az érettségizett férfiak aránya magasabb, mert ez a végzettség abban a korban, amikor zömük érettségizett, nemcsak társadalmi megbecsültséget, de biztos egzisztenciát is nyújtott a családnak. Az időskorúak körében az észak-alföldi régióban a legalacsonyabb, míg Közép-Magyarország mellett Közép-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon is az átlagosnál magasabb volt az érettségizett férfiak részesedése.

A fiatalabb korcsoportok esetében már minden régióban érvényesülni látszik az az összetétel, ami a felsőoktatás képzési formáinak gyakoribbá válását jelzi. A felsőoktatásban az elmúlt 10 évben a hallgatói létszám megduplázódása, az egyetemek integrációja, újabb karok indítása csökkentette Budapest képzési túlsúlyát. Az egyetemi központok ma már valamennyi régióban megtalálhatók, így a régiókénti összetétel is arányosabbá vált a fiatalok körében. Hasonló a helyzet a középkorúak esetében is, akiknek jelentős része a felnőttoktatásban szerzett diplomát, többnyire a munkahelyi előremenetel érdekében, vagy éppen a magasabb szintű tudás megszerzésének korábbi elmaradása miatt. Az idősebb generációnál viszont látható, hogy a közép-magyarországi régió – a budapesti képzési lehetőségeket kihasználva – kiemelkedően nagy arányban van jelen az egyetemet vagy főiskolát végzettek körében.

Iskolázottsági szintek a megfelelő korúak körében

A 7 éves és idősebb népességnek valamely korcsoporton belüli meghatározott szintű végzettsége azt fejezi ki, hogy ez az iskolázottság milyen mértékben jellemző legalább a népesség adott részére, vagy azon belül nemenként milyen törvényszerűségek érvényesülnek.

Az általános iskola 8. évfolyamát a 20–45 éves korúak közül szinte mindenki befejezte, az arányok 98% felett alakultak. Az ezt követő egyre idősebb korcsoportokban már kissé csökkent az arány, a 70–74 éveseknek több mint fele, a 85 évnél idősebbeknek mindössze harmada rendelkezett legalább ezzel a végzettséggel. Közülük a férfiak adott korcsoporton belüli hányada szinte minden esetben magasabb volt a nőknél.

A legalább érettségivel rendelkezők közül az adott korcsoporton belül minden esetben Közép-Magyarország kedvező helyzete tapasztalható. Közöttük egészen 60 éves korig a nők mutatószámai magasabbak, az idősebbek esetében viszont a férfiaké, hiszen az ő fiatalokkorukban lényegesen kevesebb nő szerzett középfokú vagy magasabb iskolai végzettséget, mint férfi. Ennek oka a férfiak beosztáshoz kapcsolódó kvalifikáltabb végzettségében, a családban betöltött szerepében, valamint a teljes foglalkoztatottsághoz kapcsolódó, főként fővárosi képzési lehetőségekben kereshető. A Nyugat-Dunántúlon élő férfiak végzettsége minden korcsoportban magasabb az átlagnál. A legidősebb korcsoportokban Dél-Dunántúlon a legmagasabbak az érettségizettek mutatószámai.

2. táblázat

A 7 éves és idősebb népesség végzettségi szintjei korcsoportonként és régióként a megfelelő korúak százalékában, 2005

(százalék)

Korcsoport (év)	Ország összesen	Közép-Magyarország	Közép-Dunántúl	Nyugat-Dunántúl	Dél-Dunántúl	Észak-Magyarország	Észak-Alföld	Dél-Alföld
Legalább középfokú iskolai érettségivel rendelkezők								
15–19	13,1	16,2	10,5	14,1	11,3	11,6	12,0	13,0
20–24	63,2	74,9	56,7	63,7	52,9	57,2	58,9	63,0
25–29	55,2	68,2	49,0	52,9	49,7	49,1	47,9	48,5
30–34	49,3	64,5	44,5	46,7	39,9	39,9	41,1	42,6
35–39	48,4	61,3	42,4	50,1	41,0	43,0	38,7	44,7
40–44	46,9	62,8	40,4	46,0	37,9	41,5	38,9	43,0
45–49	43,5	57,6	39,0	43,2	36,7	40,2	35,3	39,6
50–54	44,4	57,4	40,8	40,6	36,4	41,5	37,1	38,1
55–59	44,4	59,1	40,2	38,5	37,3	41,9	36,8	35,1
60–64	37,3	51,2	34,3	33,6	28,4	33,8	26,6	30,9
65–69	28,4	41,6	27,6	28,1	24,7	24,5	18,1	20,7
70–74	22,0	37,4	18,2	17,4	15,5	16,6	12,7	15,3
75–79	18,6	32,2	16,3	14,2	13,0	13,1	11,4	11,5
80–84	14,4	24,3	10,0	12,2	13,8	10,6	5,9	9,6
85–x	14,2	25,0	11,1	5,9	10,2	8,6	7,3	7,7
<i>Összesen</i>	<i>36,8</i>	<i>49,4</i>	<i>33,0</i>	<i>35,4</i>	<i>30,5</i>	<i>32,0</i>	<i>29,7</i>	<i>31,9</i>
Egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők								
20–24	6,7	7,8	4,9	6,0	5,3	5,9	8,1	6,5
25–29	20,1	27,8	16,7	18,3	14,0	16,3	17,7	16,4
30–34	17,3	26,1	14,7	13,1	13,7	11,2	13,2	13,6
35–39	16,6	23,7	13,6	16,4	13,2	11,5	12,7	15,0
40–44	17,2	27,2	12,5	16,5	13,6	12,6	14,0	13,2
45–49	15,4	23,7	13,0	13,4	12,1	13,1	12,0	12,2
50–54	15,2	23,1	13,4	11,5	11,2	11,3	12,2	12,5
55–59	14,9	22,7	12,3	10,5	12,7	11,6	11,7	11,0
60–64	14,5	22,0	12,6	11,6	10,8	10,4	10,0	11,5
65–69	9,5	17,0	6,8	8,1	7,8	7,0	5,3	6,0
70–74	9,1	17,6	7,1	6,1	5,8	5,6	4,7	5,1
75–79	7,5	14,7	6,0	4,1	3,1	5,0	4,7	4,4
80–84	5,6	10,5	3,9	3,3	6,0	4,3	1,9	2,5
85–x	6,0	11,7	4,8	1,8	2,9	2,0	3,3	2,8
<i>Összesen</i>	<i>11,7</i>	<i>18,3</i>	<i>9,6</i>	<i>9,8</i>	<i>8,9</i>	<i>8,5</i>	<i>8,9</i>	<i>9,1</i>

Az egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők esetében az érettségizettekéhez hasonló tendenciák voltak jellemzők régiónként. A közép-magyarországi mutatónak az átlagot több mint másfélszer meghaladó nagysága szinte jellemzőnek bizonyult. A diplomások aránya minden régióban a 25–29 évesek körében volt a legmagasabb, ami főként a felsőfokú képzés 1996 utáni kiteljesedésével függ össze. 30 évtől felfelé 60 évig minden régióban azonos csökkenési folyamat a jellemző. A diplomások között a nők aránya Közép-Magyarország kivételével mindenütt magasabb volt. Ez főként a fiatalabb nők diploma-szerzési törekvéseinek növekedésével függ össze, amiben a tudásszint emelésén túl a nagyobb lehetőségeket biztosító állások megszerzésének vágya játszik közre. Egyes szakterületek elnöiesedése, mint például a pedagógusoké, a jogászoké, a közművelődésben és humán szférában dolgozóké, a diplomás nők számának erőteljes növekedésével is összefügg.

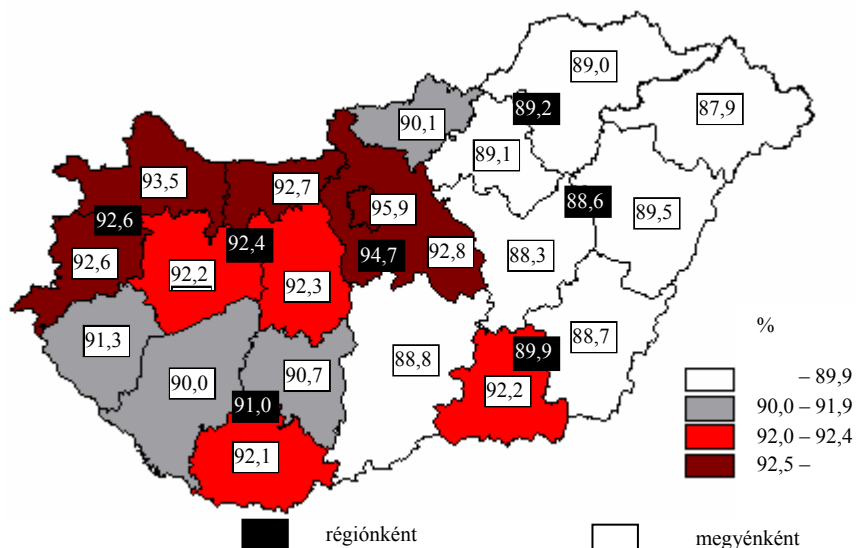
A népesség azon részének vizsgálata, amely koránál fogva már rendelkezhet egy adott szintű végzettséggel, annak bemutatására is szolgál, hogy a megyék és a régiók között milyen azonosságok, illetve különbségek érvényesülnek az iskolázottság szempontjából.

A mikrocenzus időpontjában országosan fél százalék volt azoknak az aránya, akik a 10 éves vagy idősebb népességből az általános iskola első osztályát sem végezték el. Az ő arányuk 0,2 százalékponttal csökkent a 2001-es népszámláláshoz viszonyítva.

A 15 éves vagy idősebb népesség 91,6%-a befejezte az általános iskolát, mely arány 2001-hez képest 2,8 százalékponttal javult. Közép-Magyarország után a nyugat-dunántúli régió mutatószáma volt a legkedvezőbb, de a vizsgált időszakban mindenhol jelentős növekedés következett be.

4. ábra

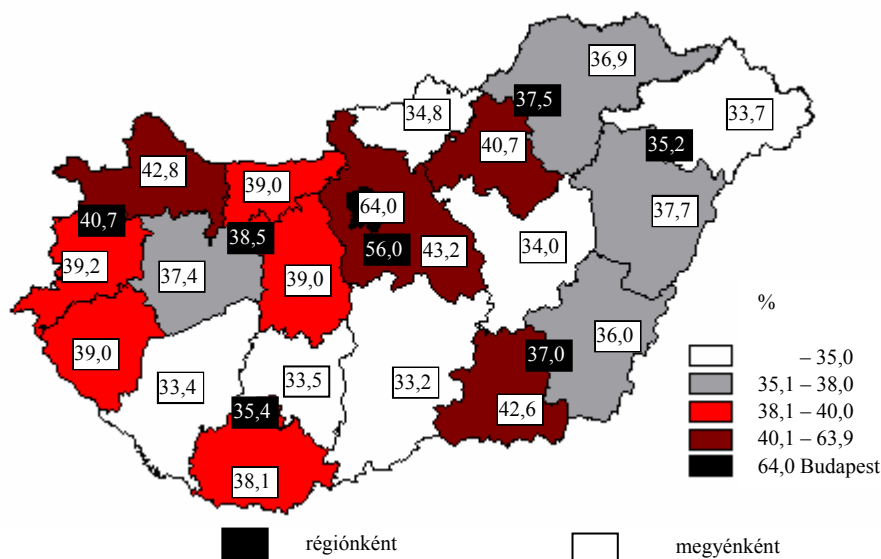
A legalább 8 osztályt végzettek aránya a 14 évesnél idősebb népesség százalékában területenként, 2005

A mikrocenzus időpontjában a 18 éves és idősebb népesség 42,6%-a, – a népszámlálás korinál 4,4 százalékponttal nagyobb hányada – rendelkezett érettségivel. Közép-Magyarország kiemelkedően magas mutatószámát Budapest befolyásolta. Ezt követően az adott korú népesség körében Nyugat-Dunántúlon rendelkeztek a legtöbben legalább érettségivel. E végzettségi szint esetében is az észak-alföldi mutató volt a legrosszabb, amely 7,4 százalékponttal maradt el az országos átlagtól. Arányaiban a legnagyobb növekedés Közép-Magyarországon és Dél-Alföldön volt megfigyelhető. Ez utóbbi régió felzárkózása egyes végzettségi szinteknél 2001-hez képest kiemelkedően magas volt.

5. ábra

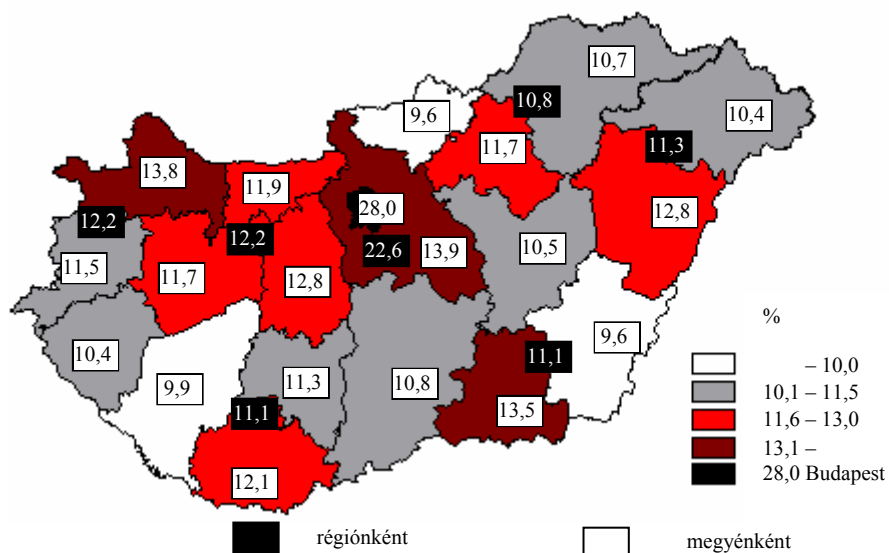
A legalább érettségivel rendelkezők aránya a 17 évesnél idősebb népesség százalékában területenként, 2005

2005-ben egyetemi, főiskolai diplomával a 25 éves és idősebb népesség 14,7%-a rendelkezett, amely arány 2,1 százalékponttal kedvezőbb, mint a népszámlálás időpontjában. Ennél a végzettségi szintnél is Közép-Magyarország mutatószámai emelkedtek a legnagyobb, 3,2 százalékpontos mértékben. Számottevő, 1,9 százalékpontos növekedés volt még Észak-Alföldön, és 1,8 százalékpontos Közép-Dunántúlon. A mikrocenzus időpontjában is Észak-Magyarországon élt arányaiban a legkevesebb felsőfokú végzettségű ember, 10,8%. Ezt az országos átlag 1,4-szer, a közép-magyarországi 2,1-szer haladta meg.

6. ábra

A legalább egyetemi, főiskolai oklevéllel rendelkezők aránya a 24 évesnél idősebb népesség százalékában területenként, 2005

A három egymásra épülő iskolázottsági szinttel rendelkezők körében megyénként eltérő sajátosságok érvényesülnek. A megfelelő korú népességben belül az általános iskola 8. osztályával rendelkezők mutatószámai a dunántúli régiókban magasabbak, ezen belül pedig Győr-Moson-Sopron megyében a legkedvezőbbek. A legalább érettségizettek körében már nagyobb a szóródás, ami a népesség kor- és foglalkoztatottságbeli összetételén túl kifejezésre juttatja a megyében régebb óta funkcionáló felsőfokú intézmények létét, mint például Győr-Moson-Sopron, Csongrád vagy Heves megye esetében. Hasonló tényezők játszanak szerepet a diplomásoknál is. Míg az érettségizetteknél korábban a felsőfokú oktatás bázisaként működő középiskolai hálózat, valamint a városi funkcióból adódó nagyobb gazdasági szerep is érvényesült, addig a diplomásoknál főként az utóbbi évek expanziója következtében nőtt számottevően az arány.

A foglalkoztatottak, a napi ingázók és a munkát keresők iskolázottsága

A foglalkoztatottak a legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerint

A foglalkozási struktúra átalakulásának meghatározó feltétele, hogy az iskolázottság színvonala emelkedjen. A 2005-ben végrehajtott mikrocenzus iskolázottsági adatai a korábbi évtizedek népszámlálásaihoz képest az ország minden régiójában javulást mutatnak, azonban a területi különbségek továbbra is fennállnak. A legutóbbi népszámláláskor (2001) országosan a 3,7 millió foglalkoztatott valamivel több mint fele már legalább érettségivel rendelkezett, amely arány 4 év alatt 5 százalékponttal emelkedett.

3. táblázat

A foglalkoztatottak legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerinti megoszlása, 2005

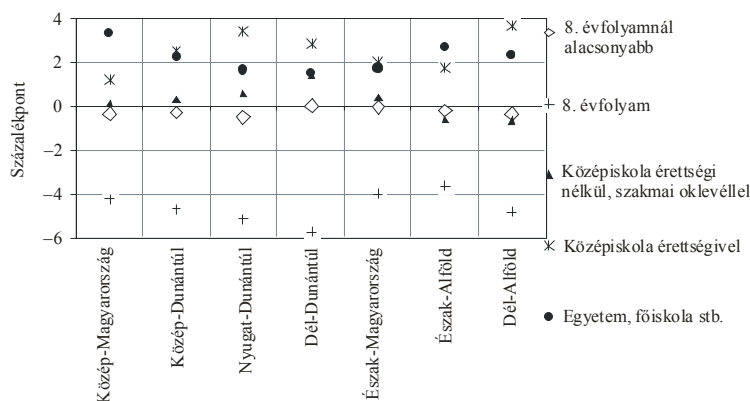
(százalék)

Régiók	Általános iskola		Középiskola		Egyetem, főiskola stb.
	8 évfolyam- nál alacsonyabb	8 évfolyam	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettségivel	
Közép-Magyarország	0,3	12,2	20,8	38,5	28,2
Közép-Dunántúl	0,5	18,0	33,9	31,4	16,2
Nyugat-Dunántúl	0,2	15,5	33,8	34,2	16,3
Dél-Dunántúl	0,9	15,8	34,2	31,9	17,2
Észak-Magyarország	0,7	14,0	32,2	35,5	17,6
Észak-Alföld	0,7	17,4	31,3	31,8	18,8
Dél-Alföld	0,7	17,4	31,7	32,6	17,6
<i>Ország</i>	<i>0,5</i>	<i>15,1</i>	<i>28,9</i>	<i>34,7</i>	<i>20,8</i>

2001-ben a foglalkoztatottak közel 1%-a (29 500 fő) nem végezte el az általános iskolát, amely arány 2005-re 0,5%-ra csökkent, s számuk is mintegy 40%-kal lett kevesebb. Ezen belül az egyes régiók közötti különbség számottevő: 4 év alatt az országos mértéket meghaladóan Közép-Magyarországon, Nyugat-Dunántúlon és Dél-Alföldön javult a helyzet.

A csupán általános iskolai végzettséggel foglalkoztatottak száma is évről évre folyamatosan csökken. 2005-ben országosan ötödével kevesebb dolgozó tartozott e kategóriába, s a foglalkoztatottakon belüli arányuk is közel 5 százalékponttal kedvezőbb. A befejezett 8 osztállyal rendelkezők aránya Közép-Dunántúlon és az alföldi régiókban volt a legkedvezőtlenebb. A dél-alföldi 4,8, valamint a közép-dunántúli 4,7 százalékpontos javulás ellenére mindkét régióban magasabb az országosnál.

7. ábra

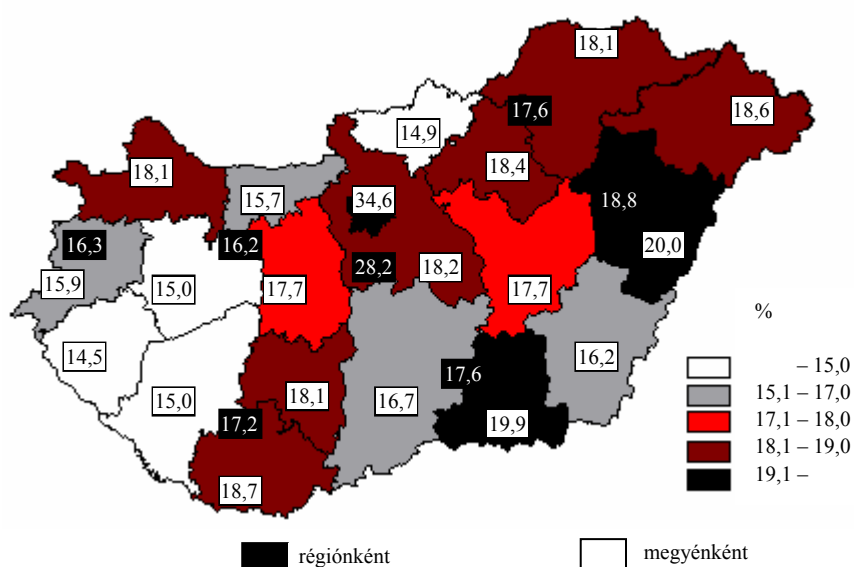
A foglalkoztatottak legmagasabb befejezett iskolai végzettségének arányváltozása, 2001–2005

A foglalkoztatottak iskolázottsági színvonalának javulását mutatja, hogy dinamikusan nő a közép-, illetve a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma és aránya, azaz minden régióban eltolódás figyelhető meg a magasabb iskolázottsági szintek felé. 2001 és 2005 között az érettségizett dolgozók száma tizedével, arányuk pedig 2,2 százalékponttal emelkedett, ezáltal országos részesedésük elérte a 35%-ot.

A diplomával munkát vállalók száma az említett időszak alatt mintegy ötödével lett több, s arányuk is 2,5 százalékponttal emelkedett országosan. Ennek következtében 2005-ben országosan minden 5., a nyugat-dunántúli régióban pedig minden 6. foglalkoztatott e kategóriába tartozott.

8. ábra

A foglalkoztatottakból a legalább egyetemet vagy főiskolát végzettek aránya, 2005

Az egyetemet, főiskolát végzett dolgozók aránya a „klasszikus” egyetemi városokkal (Pécs, Debrecen, Szeged) bíró megyékben, illetve régiókban a magasabb; Hajdú-Bihar és Csongrád megyében elérte a 20%-ot, s ennél mindössze 1 százalékponttal volt alacsonyabb Baranyában. Nyugat-Dunántúlon a diplomás dolgozók aránya 2005-ben 16,3% volt, ez a régiók sorrendjében az utolsó előtti helyet jelenti, ennél mindössze Közép-Dunántúlon alacsonyabb.

A naponta ingázók foglalkoztatottsága

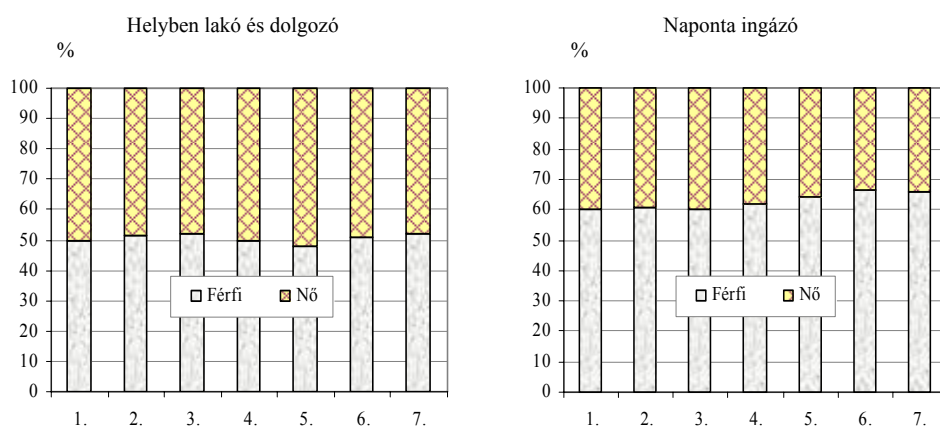
Az 1990-es évek elején végbement társadalmi-gazdasági folyamatok a gazdaság szerkezetén túlmenően a munkahelyek struktúrájában is jelentős változást idéztek elő. A nagy létszámot foglalkoztató munkahelyek (főként ipari üzemek) bezárásával az ország egyes vidékeire beszűkült a munkalehetőség, de előfordul, hogy a munkaerő-kínálat meghaladja

a keresletet. E folyamat következtében a munkavállalók az adódó munkalehetőség elfogadásakor a kényelmi szempontokat (például az utazás minőségét, a nem túl hosszú utazási időt) háttérbe sorolják, amit a 2005. évi mikrocenzus adatai is alátámasztanak. 2001 és 2005 között a foglalkoztatottak számának 4%-os növekedése mellett az ingázóké ennél jóval nagyobb mértékben – 11%-kal – emelkedett. Az országos mértéket meghaladóan az észak-alföldi régióban és Közép-Magyarországon nőtt az ingázók száma, a dunántúli régiókban viszont az átlagnál kisebb mértékű volt a növekedés. A nyugat-dunántúli régióban például a foglalkoztatottak 0,4%-os csökkenése mellett az ingázók száma 8%-kal nőtt, ezzel szemben a lakóhelyükön munkát vállalóké 5%-kal mérséklődött. E nagyarányú növekedést azonban nem csak a gazdasági változások okozták. Az utóbbi években a nagyvárosok vonzáskörzetéhez tartozó településekre sokan kiköltöztek, akiknek a munkahelye a városban maradt, így már ők is ingáznak a lakó- és a munkahelyük között.

A fent említett folyamatok hatására 2005-ben a foglalkoztatottak közel harmada napi utazással jutott el munkahelyére. A nyugat-dunántúli régióban az ingázók aránya 38,6% volt, amely a régiók csökkenő sorrendjében a 3. helyet jelenti. Közép-Dunántúlon ingáztak a legtöbben, itt a foglalkoztatottak több mint négytizede településéről napi utazással jutott el a munkahelyére. Ezzel szemben Dél-Alföldön a dolgozók alig több mint ötöde ingázott.

9. ábra

A foglalkoztatottak ingázás és nemek szerinti megoszlása, 2005

1. Közép-Magyarország, 2. Közép-Dunántúl, 3. Nyugat-Dunántúl, 4. Dél-Dunántúl, 5. Észak-Magyarország, 6. Észak-Alföld, 7. Dél-Alföld

A lakóhelyükön dolgozók, illetve az ingázók nemek szerinti összetételét a 9. ábra szemlélteti. Ez alapján elmondható, hogy a helyben foglalkoztatottak közel fele-fele arányban tartoznak mindkét nemhez, míg az ingázók nagyobb része a férfiak közül kerül ki, hiszen ők azok, akiket kevésbé érint az otthoni „harmadik műszak”.

A foglalkoztatottak között folyamatosan növekszik az érettségivel és az egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkezők hányada. 2001-ben országosan a lakóhelyükön munkát vállalók ötöde volt egyetemi vagy főiskolai végzettségű, illetve további 34%-uk

volt érettségizett. Ezek az arányok 2005-re 23, valamint 36%-ra emelkedtek. Hasonló változás figyelhető meg a naponta ingázóknál is; e csoportban a csak érettségizettek aránya a két időpont között 4, a diplomásoké pedig 3 százalékponttal emelkedett országosan.

Általánosságban elmondható, hogy a felsőfokú végzettségük kivételével – akik kedvezőbb jövedelmi helyzetükből következően könnyebben változtatják lakóhelyüket – az ingázók képzettsége alacsonyabb a helyben dolgozóknál. Ebben a nemek közötti különbségek is érzékelhetők.

4. táblázat

A foglalkoztatottak iskolázottság és ingázás szerinti megoszlása, 2005

Régiók	Összesen, ezer fő	Általános iskola		Középiskolai		Egyetemi, főiskolai diplomával
		8. évfolyamánál alacsonyabb végzettséggel	8. évfolyamával	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettségivel	
		rendelkezők aránya, %				
Helyben lakó és dolgozó						
Közép-Magyarország	879,5	0,3	11,6	18,1	39,1	30,9
Közép-Dunántúl	264,9	0,6	16,9	32,0	33,0	17,5
Nyugat-Dunántúl	255,1	0,2	13,7	30,8	36,3	19,0
Dél-Dunántúl	232,9	1,0	14,7	31,6	32,9	19,8
Észak-Magyarország	249,1	0,9	14,4	29,0	36,2	19,5
Észak-Alföld	360,4	0,6	16,9	29,7	32,7	20,1
Dél-Alföld	383,2	0,7	17,8	30,9	33,0	17,6
<i>Ország</i>	<i>2625,1</i>	<i>0,5</i>	<i>14,5</i>	<i>26,4</i>	<i>35,7</i>	<i>22,9</i>
Naponta ingázó						
Közép-Magyarország	347,1	0,2	13,4	27,7	37,2	21,5
Közép-Dunántúl	190,9	0,3	19,4	36,6	29,1	14,6
Nyugat-Dunántúl	160,2	0,2	18,4	38,5	30,9	12,0
Dél-Dunántúl	113,2	0,4	18,0	39,7	29,7	12,2
Észak-Magyarország	162,4	0,4	13,3	36,6	35,2	14,5
Észak-Alföld	145,0	0,7	18,8	35,4	29,6	15,5
Dél-Alföld	102,6	0,3	16,2	34,9	31,5	17,1
<i>Ország</i>	<i>1221,3</i>	<i>0,3</i>	<i>16,3</i>	<i>34,3</i>	<i>32,8</i>	<i>16,3</i>

A naponta ingázók között a legnagyobb részarányt az érettségi nélkül szakmai oklevéllel rendelkezők (szakmunkások, szakiskolát végzettek) adják; országosan a foglalkoztatottak valamivel több mint harmada tartozott e kategóriába, amelynek súlya a közép-magyarországi régió kivételével (28%) minden területen az országos érték körül, illetve felett alakult.

5. táblázat

A foglalkoztatott férfiak iskolázottság és ingázás szerinti megoszlása, 2005

Régiók	Összesen, ezer fő	Általános iskola		Középiskolai		Egyetemi, főiskolai diplomával
		8. évfolyamánál alacsonyabb végzettséggel	8. évfolyamával	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettséggel	
rendelkezők aránya, %						
Helyben lakó és dolgozó						
Közép-Magyarország	435,3	0,4	11,3	24,9	33,8	29,6
Közép-Dunántúl	135,8	0,7	14,8	42,0	27,6	14,9
Nyugat-Dunántúl	132,4	0,2	11,8	39,7	31,0	17,3
Dél-Dunántúl	116,2	1,4	11,9	41,1	27,7	17,9
Észak-Magyarország	119,8	1,3	12,3	39,1	29,6	17,7
Észak-Alföld	182,9	0,7	15,8	39,2	27,0	17,3
Dél-Alföld	198,6	0,9	17,5	38,7	27,8	15,1
<i>Ország</i>	<i>1 321,1</i>	<i>0,7</i>	<i>13,4</i>	<i>34,9</i>	<i>30,1</i>	<i>20,9</i>
Ingázó						
Közép-Magyarország	208,4	0,2	12,4	36,1	30,9	20,4
Közép-Dunántúl	115,9	0,5	15,7	46,3	24,7	12,8
Nyugat-Dunántúl	96,5	0,3	14,9	48,0	26,6	10,2
Dél-Dunántúl	69,7	0,5	16,3	49,3	23,5	10,4
Észak-Magyarország	103,7	0,4	11,9	46,2	30,9	10,6
Észak-Alföld	96,3	0,8	17,0	43,9	25,6	12,7
Dél-Alföld	67,5	0,4	15,1	42,8	27,5	14,2
<i>Ország</i>	<i>758,0</i>	<i>0,4</i>	<i>14,3</i>	<i>43,4</i>	<i>27,7</i>	<i>14,2</i>

A foglalkoztatottak neme, illetve iskolai végzettsége között lényeges különbségek tapasztalhatók aszerint, hogy helyben laknak vagy ingáznak. Országosan a helyben dolgozó férfiak 35%-a érettségi nélkül, szakmai oklevéllel végzi tevékenységét, míg az ugyanezen kategóriába tartozó nők aránya mindössze 18%. Az arányok legnagyobb eltérése (20 százalékpont) a közép-dunántúli régióban volt megfigyelhető, Közép-Magyarországon viszont az országos átlagnál kisebb értéket mutatott. A helyben foglalkoztatott nők zöme (valamivel több mint négytizede) az érettségizettek köréből kerül ki; a férfiak esetében ez a végzettség alig haladja meg a 30%-ot. A diplomás dolgozó férfiak közel harmada ingázik országosan, ugyanez a nők esetében alig több mint 20%.

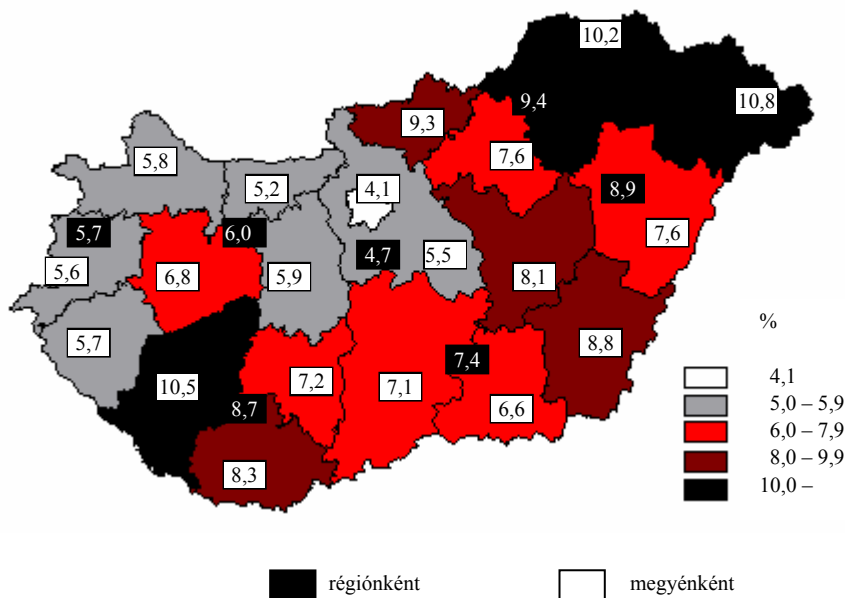
A munkát kereső népesség iskolázottsági jellemzői

A mikrocenzus adatai szerint a 15 éves és idősebb népesség köréből országosan 587 ezren kerestek munkát, 6%-kal kevesebben, mint 2001-ben. A munkát keresők száma legnagyobb mértékben (20%) Közép-Magyarországon csökkent, ugyanakkor a nyugat-dunántúli régióban 16%-kal többen kerestek munkát 2005-ben, mint 4 évvel korábban.

Az országoshoz hasonló irányban, de annál nagyobb mértékben (9%) az észak-alföldi és az észak-magyarországi területek adata változott.

10. ábra

A munkát keresők aránya a 15 éves és idősebb népességből, 2005

2005-ben országosan a 15 éves és idősebb népesség 7%-a tartozott a munkát keresők kategóriájába, amelyen belül területenként jelentős szóródás figyelhető meg. A legmagasabb (legrosszabb) értéket az észak-magyarországi, az észak-alföldi és a dél-dunántúli területek mutatják. Az észak-magyarországi régióban a munkát keresők aránya meghaladta a 9%-ot, ezen belül Borsod-Abaúj-Zemplénben 10% felett volt. Ezzel szemben a közép-magyarországi régióban 5% alatt maradt ez az arány, sőt a fővárosban alig haladta meg a 4%-ot.

A munkát kereső népesség elhelyezkedési esélyeit több tényező együttesen befolyásolja, közöttük döntő szerep jut az iskolázottnak. 2005-ben az észak-magyarországi, a dél-dunántúli és az észak-alföldi régiókban a munkát keresők közel negytedede mindössze általános iskolai végzettséggel rendelkezett, sőt Észak-Magyarországon 6,3, Dél-Dunántúlon 5,4, az észak-alföldi régióban pedig 3,8%-uk 8-nál kevesebb osztályt végzett. A megyék közül Borsod-Abaúj-Zemplénben és Baranyában a legrosszabb a helyzet, ahol a 8. évfolyamnál alacsonyabb végzettségű munkát keresők aránya meghaladta a 7, illetve a 6%-ot, míg az országos átlag 3,4% volt.

6. táblázat

A munkát kereső 15 éves és idősebb népesség legmagasabb befejezett iskolai végzettség szerinti megoszlása, 2005

Régiók	Összesen, ezer fő	Általános iskola		Középiskolai		Egyetemi, főiskolai diplomával
		8. évfolyamánál alacsonyabb végzettséggel	8. évfolyamával	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettséggel	
		rendelkezők aránya, %				
Közép-Magyarország	113,8	1,4	25,5	28,0	34,3	10,8
Közép-Dunántúl	56,1	2,9	33,0	35,4	24,3	4,4
Nyugat-Dunántúl	48,7	0,8	30,4	33,3	28,1	7,4
Dél-Dunántúl	72,0	5,4	38,7	33,2	19,4	3,3
Észak-Magyarország	98,7	6,3	37,8	31,2	21,4	3,3
Észak-Alföld	113,1	3,8	39,7	31,0	21,4	4,1
Dél-Alföld	85,0	2,7	32,9	34,1	25,8	4,5
<i>Ország</i>	<i>587,4</i>	<i>3,4</i>	<i>34,1</i>	<i>31,8</i>	<i>25,2</i>	<i>5,5</i>

A szakmunkások, szakiskolát végzettek aránya – Közép-Magyarország kivételével – a régiókban közel azonosan alakult, s ezen belül a megyék közt sem volt számottevő eltérés. Országos átlagban minden 3. munkát kereső legalább érettségi nélküli szakmai oklevéllel rendelkezett. Az érettségizettek aránya országosan meghaladta a 25%-ot, s a diplomásoké is több volt mint 5%. Az érettségizettek és a diplomások aránya a közép-magyarországi régióban jóval az országos átlag felett van.

7. táblázat

A munkanélküliségi ráta iskolai végzettség szerint, 2005

(százalék)

Régiók	Általános iskola		Középiskola		Egyetemi, főiskolai diplomával	Összesen
	8. évfolyamnál alacsonyabb	8. évfolyam	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettséggel		
Közép-Magyarország	26,1	12,8	8,5	5,5	2,6	6,4
Közép-Dunántúl	36,1	14,8	9,2	6,9	2,3	8,7
Nyugat-Dunántúl	25,6	15,1	8,1	6,9	4,2	8,3
Dél-Dunántúl	50,9	29,6	13,6	9,6	3,3	14,4
Észak-Magyarország	63,6	34,8	16,1	10,6	3,2	16,4
Észak-Alföld	55,1	30,8	15,7	11,2	4,1	16,1
Dél-Alföld	38,6	21,9	13,4	9,6	3,2	12,5
<i>Ország</i>	<i>47,2</i>	<i>22,0</i>	<i>11,8</i>	<i>7,9</i>	<i>3,0</i>	<i>10,8</i>

A munkanélküliségi ráta 2005-ben is az alacsonyabb iskolai végzettségűeknél volt a kedvezőtlenebb. Az általános iskolát el nem végzett munkát keresők száma meghaladta a 20 ezret, így e körben a munkanélküliségi ráta országosan 47%. Legkedvezőbb mutatóval (26%) a nyugat-dunántúli régió bírt, Észak-Magyarországon azonban ez az érték meghaladta a 60%-ot, mert a mintegy 3 ezer általános iskolát el nem végző foglalkoztatottal szemben közel 5 ezer volt az e táborba tartozó munkanélküliek száma. Az „egy kategóriával magasabb”, 8. osztályt elvégzettek körében országosan már „csupán” 22%-os volt a mutató értéke, mely a magasabb iskolázottság irányában folyamatosan csökken. Az érettségizettek, valamint a diplomások körében a ráta jóval az átlag alatt maradt, az utóbbiak esetében annak harmadát sem érte el.

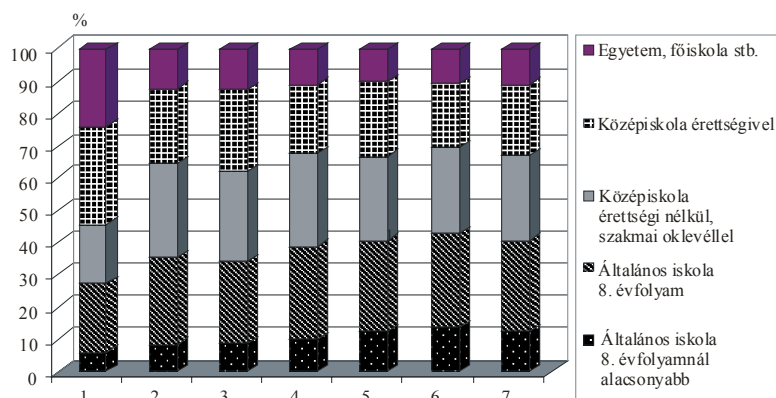
A családi állapot, a gyermekszám és az iskolázottság közötti összefüggések

A háztartások a háztartásfő legmagasabb iskolai végzettsége szerint

2005-ben valamivel több mint 4 millió háztartás volt az országban, ezek közel tizede található a nyugat-dunántúli régióban. A háztartások zömében (70%-ában) a háztartásfő a férfiak köréből került ki. A háztartásfők (férfiak és nők) 35%-a elmúlt 60 éves.

11. ábra

A háztartások összetétele a háztartásfő legmagasabb befejezett iskolai végzettsége szerint, 2005

1. Közép-Magyarország, 2. Közép-Dunántúl, 3. Nyugat-Dunántúl, 4. Dél-Dunántúl, 5. Észak-Magyarország, 6. Észak-Alföld, 7. Dél-Alföld

A háztartásfők iskolai végzettsége az elmúlt években a magasabb iskolázottság felé tolódott el. 2005-ben országosan a háztartásfők közül csupán minden 10. nem fejezte be az általános iskolát, arányuk 2001-hez viszonyítva 3 százalékponttal kedvezőbb. Legnagyobb arányú (3,9 százalékpont) javulás az észak-alföldi régióban tapasztalható, ennek ellenére az általános iskolát el nem végzett háztartásfők aránya itt a legmagasabb, 13,6%. Legkedvezőbb (6%) a közép-magyarországi régió mutatószáma, s Nyugat-Dunántúlon is a 2001. évi 12%-ról 9% alá csökkent.

Csak általános iskolai végzettséggel a háztartásfők valamivel több mint negyede rendelkezett 2005-ben országosan, 11%-kal kevesebben, mint 4 évvel korábban. Az országos átlagnál mindössze a közép-magyarországi és a nyugat-dunántúli régió adatai kedvezőbbek (22 és 25%), ezzel szemben Dél-Dunántúlon és Észak-Alföldön megközelítette az arány a 30%-ot.

A középiskolával mint legmagasabb iskolai végzettséggel bíró háztartásfők száma és aránya 2001 és 2005 között minden régióban emelkedett, s így 2005-re országosan és a nyugat-dunántúli régióban minden 4. háztartásfő legalább érettségizett volt. Közép-Magyarországon volt a legmagasabb (30%) az érettségizettek aránya, ugyanakkor az észak-alföldi régióban alig érte el a 20%-ot.

Országosan a háztartásfők 15%-a rendelkezett diplomával. A régiók közül Közép-Magyarországon volt a legmagasabb arányú növekedés, ahol 2,6 százalékponttal javult a felsőfokú végzettségűek aránya. Nyugat-Dunántúlon a diplomások aránya 2 százalékponttal az országosra jellemző alatt maradt, s ez a regionális érték a közép-magyarországi után a legkedvezőbb. Az átlagosnál kedvezőtlenebbül alakult az észak-magyarországi, a dél-dunántúli, valamint az alföldi régiók adata, ezek közül egyik helyen sem érte el a 12%-ot.

A családi állapot és az iskolázottság kapcsolata

Az iskolai végzettség tekintetében különbség fedezhető fel aszerint is, hogy milyen családtípusokat vizsgálunk. Országosan a házaspáros családok 5,4%-ánál sem a férj (családfő), sem a feleség nem végezte el a 8 osztályt. A nyugat-dunántúli régióban az e csoportba tartozók aránya valamivel több mint 4%, amelynél mindössze Közép-Magyarorszáigé (3,2%) kedvezőbb. Az élettársi kapcsolatban élőknel az általános iskolát el nem végzettek aránya 4,6% volt országosan, melyen belül Nyugat-Dunántúlon volt a legalacsonyabb, 1,3%. A házaspárok esetében az észak-alföldi, az élettársi kapcsolatban élőknel pedig az észak-magyarországi régió arányszáma a legmagasabb (a legkedvezőtlenebb).

Általános iskolával mint legmagasabb iskolai végzettséggel a házasságban élőknel a családfők (férjek) 23%-a rendelkezik Magyarországon, míg a feleségek háromtizede tartozik ebbe a végzettségi kategóriába. Az élettársi kapcsolatban élők 28%-ának szintén csak 8. osztálya van országosan, amely arány a 2001. évinél 6 százalékponttal magasabb. Mind a házaspárok, mind az élettársi kapcsolatban élők közül legmagasabb részarányt – közel azonos mértékben – az érettségizettek képviselnek.

Diplomával a házaspárok 16%-a rendelkezett 2005-ben országosan, míg ugyanez az élettársak esetében 12% volt. Mindkét típus esetében a legmagasabb részarányt a közép-magyarországi adatok mutatják, ahol a házaspárok 24, és az élettársak 19%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel.

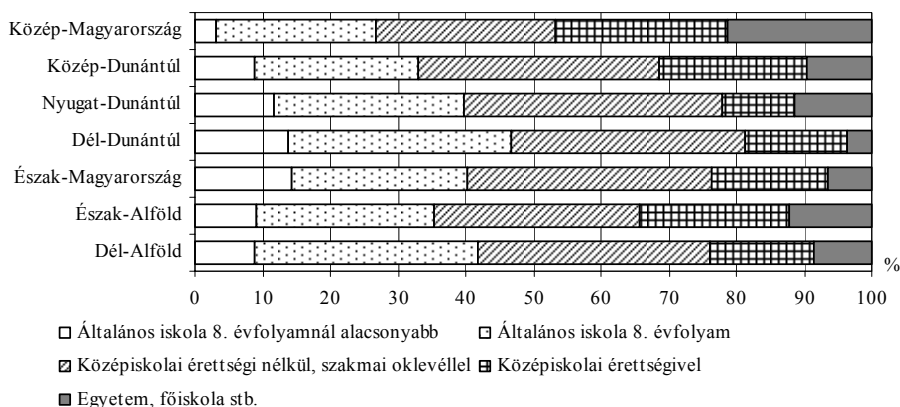
8. táblázat

A házasságban és az élettársi kapcsolatban élők a legmagasabb bevezett iskolai végzettség szerint, 2005

Régiók	Az általános iskola		Középiskolai		Egyetemi, főiskolai végzettséggel	Létszám összesen, ezer fő
	8. évfolyamánál alacsonyabb végzettséggel	8. évfolyamával	érettségi nélkül, szakmai oklevéllel	érettségi-vel		
rendelkezők aránya, %						
Házaspár						
Közép-Magyarország	3,2	20,3	18,8	33,4	24,3	1070,9
Közép-Dunántúl	4,8	27,5	28,3	26,1	13,3	451,5
Nyugat-Dunántúl	4,2	25,8	28,4	28,7	12,9	430,3
Dél-Dunántúl	5,5	29,4	27,4	24,7	13,0	398,4
Észak-Magyarország	6,9	28,4	25,3	27,5	11,9	519,2
Észak-Alföld	8,3	29,8	26,3	23,1	12,5	641,3
Dél-Alföld	6,4	28,5	27,3	24,9	12,9	532,9
<i>Ország</i>	<i>5,4</i>	<i>26,2</i>	<i>24,9</i>	<i>27,7</i>	<i>15,8</i>	<i>4044,6</i>
Élettársak						
Közép-Magyarország	2,5	20,2	22,9	35,2	19,2	222,6
Közép-Dunántúl	3,2	27,4	30,9	29,0	9,5	78,9
Nyugat-Dunántúl	1,3	23,3	29,4	32,2	13,8	50,2
Dél-Dunántúl	6,0	34,0	31,8	20,4	7,8	71,2
Észak-Magyarország	8,1	33,9	25,9	24,2	7,9	78,0
Észak-Alföld	6,8	35,3	26,7	23,5	7,7	97,1
Dél-Alföld	5,8	30,9	30,1	25,5	7,7	99,8
<i>Ország</i>	<i>4,6</i>	<i>27,8</i>	<i>27,1</i>	<i>28,5</i>	<i>12,0</i>	<i>697,8</i>

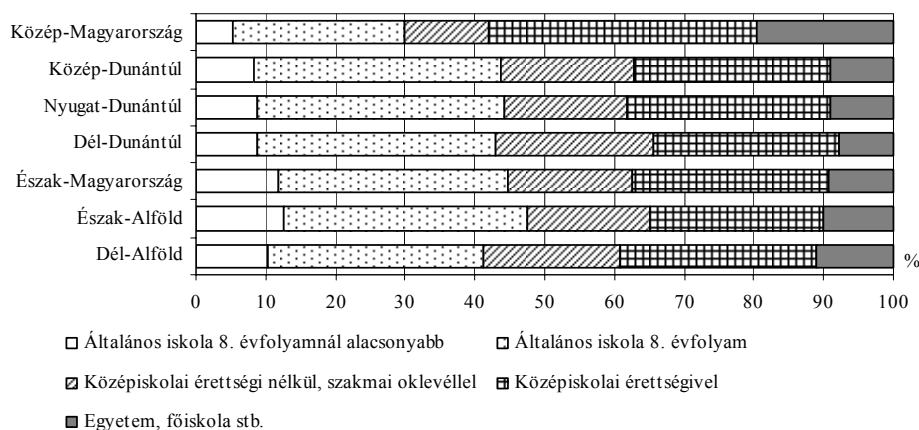
12. ábra

Az egy szülő gyermekkel típusú családok az apa legmagasabb befejezett iskolai végzettsége szerint, 2005

13. ábra

Az egy szülő gyermekkel típusú családok az anya legmagasabb befejezett iskolai végzettsége szerint, 2005

A 2005-ös mikrocenzus időpontjában közel félmillió olyan család volt az országban, ahol vagy az apa vagy az anya élt együtt gyermekeivel. Ezekben a családokban az apa vagy az anya iskolai végzettségét tekintve az átlagnál magasabb a csak általános iskolát végzetek és a 8. osztályt be nem fejezők aránya; 2005-ben mind az apák, mind az anyák közel 9%-a nem fejezte be az általános iskolát. A gyermeküket egyedül nevelő apák esetében az észak-magyarországi, a dél-dunántúli és a nyugat-dunántúli régió arányszáma 3–6 százalékponttal kedvezőtlenebb az országosnál, ezzel szemben Közép-Magyarországon alig érte el a 3%-ot. A gyermekükkel egyedül élő apák 28%-ának mindössze általános iskolai végzettsége van, mely arány az anyák esetében ennél 3 százalékponttal magasabb.

Szembevetésként eltérés figyelhető meg a két nem között a középiskolai érettségi nélkül, szakmai oklevéllel rendelkezők, valamint az érettségizettek esetében. 2005-ben országosan a gyermeküket egyedül élő apáknak közel harmada tartozott e kategóriába, ezzel szemben az anyáknak mindössze 17%-a. A szakmunkásképzőt vagy szakiskolát végzett férfiak aránya a nyugat-dunántúli régióban volt a legmagasabb (38%), ugyanakkor a nőknél ez az arány 20% alatt maradt. A közép-magyarországi régió adatai mindkét nem esetében az átlag alatt maradtak. A gyermeküket egyedül nevelő apák közül országosan minden 5., az anyák közül pedig minden 3. szerzett érettségit legmagasabb végzettségként. A gyermekükkel egyedül élő érettségizett apák az átlagnál nagyobb arányban a közép-magyarországi, az észak-alföldi és a közép-dunántúli régióban fordulnak elő.

2005-ben országosan a gyermeküket egyedül nevelő apák és anyák 13–13%-a rendelkezett diplomával. Ez a mutató 4 év alatt az apák esetében közel 6, az anyák esetében pedig 4 százalékpontot emelkedett. Mindkét nem esetében a legmagasabb a közép-magyarországi arány, ahol az apák 21, az anyák 20%-a volt felsőfokú végzettségű.

Összességében megállapíthatjuk, hogy 2001 és 2005 között emelkedett a népesség iskolázottsági szintje. A költségvetés oktatási kiadásai a gazdaság mindenkor teljesítőképességének figyelembevételével alakultak, 2002-től többnyire emelkedő tendencia érvényesült. A 7 éves és idősebb népesség iskolázottsága valamennyi régióban nőtt, ezen

belül csökkent a 8. általánosnál kevesebbet végzettek aránya, és emelkedett az ennél magasabb szintű végzettséggel rendelkezőké. A megfelelő korú népességben belül a legnagyobb növekedést a középiskolai érettségivel rendelkezők aránya mutatta.

A foglalkoztatottak iskolázottsági színvonala is nőtt a mikrocenzusig, felük 2005-ben legalább érettségivel rendelkezett. A csak általános iskolai végzettséggel foglalkoztatottak száma ötödével csökkent a népszámláláshoz viszonyítva, míg a diplomások aránya ugyanilyen mértékben emelkedett. Hasonló változás figyelhető meg a naponta ingázóknál is, közülük a magasabb végzettségi szintekkel rendelkezők arányának növekedése azonban alacsonyabb volt. Az iskolázottság színvonala mind a háztartásfők, mind a házas nők, mind a jelenleg iskolába járók esetében emelkedő tendenciát jelez.

IRODALOM

- Mikrocenzus 2005. A népesség és a lakások jellemzői, KSH, Budapest, 2005
Mikrocenzus 2005. A foglalkoztatottak helyzete, KSH, Budapest, 2006
Mikrocenzus 2005. Termékenységi adatok, KSH, Budapest, 2006
Mikrocenzus 2005. Háztartástípusok, családformák, KSH, Budapest, 2006
Mikrocenzus 2005. A munkát keresők, munkanélküliek adatai, KSH, 2006
Mikrocenzus 2005. Lakások, lakáskörülmények, KSH, 2006
Mikrocenzus 2005. A foglalkoztatottak és a nappali tagozatos tanulók napi közlekedése, KSH, 2006
Mikrocenzus 2005. Iskolázottsági adatok, KSH, 2006
Népszámlálás 2001. Összefoglaló adatok, KSH, Budapest, 2002
Népszámlálás 2001. Területi adatok, KSH Budapest, 2002
Népszámlálás 2001. Demográfiai adatok, KSH, Budapest, 2004
Népszámlálás 2001. A kistérségek adatai, KSH, Budapest, 2004
Magyar statisztikai évkönyv, 2005
Társadalmi helyzetkép 2003, KSH, Budapest, 2004
Az oktatás szerepe a gazdaság és a társadalom fejlődésében, KSH, 2001
Dr. Fóti János–Dr. Lakatos Miklós: Foglalkoztatottság és munkanélküliség, 2. kötet. A foglalkoztatottság főbb jellemzői
Statisztikai tájékoztató. Oktatási évkönyv 2005/2006, OKM, Budapest, 2006
www.om.hu
www.ksh.hu

Kulcsszavak: oktatási kiadások, iskolázottság, végzettségi szintek, foglalkoztatottak, munkát keresők, családi állapot.

Resume

Authors to this paper compare educational attainment levels of population at the time of the microcensus held in 2005 and the population census of 2001. They compare the change in different levels of educational attainment in the seven regions of the country. Authors have stated that the share of population older than 7 years of age, who completed only primary school or less, decreased within total population. In the reviewed age group the share of population passing G. C. E. (General Certificate of Education at the age of 18) increased at the highest rate. The share of people with diploma also continued to rise. The increase in the level of educational attainment is also typical for the employed, daily commuters, household heads, married couples and cohabiting partners as well.